

ნესტან კუტივაძე

ერთი ეტიმოლოგიური გადმოცემის განსხვავებული ლიტერატურული დისკურსი (ვაჟა-შაველასა და შიო არაგვისპირელის ნაწარმოებების მიხედვით)

ცხოველთა ებოსი ქართული ფოლკლორის უაღრესად საყურადღებო პლასტია, რომელიც უძველესი რწმენა-წარმოდგენების კვალს ინახავს. ამასთან საინტერესო მასალას გვაწვდის მათი შექმნის პერიოდში არსებული მსოფლმხედველობრივი თავისებურებების შესახებ. როგორც ცნობილია, ცხოველთა ებოსში მოიაზრებენ საკუთრივ ცხოველთა ზღაპრებს, ცხოველებზე შექმნილ კუმულაციურ ზღაპრებსა და ეტიმოლოგიურ გადმოცემებს. ეს უკანასკნელი საგნებისა თუ მოვლენების წარმოშობის შესახებ მოგვითხრობს და მითის პრინციპზეა აგებული. “ქართულ ეტიმოლოგიურ გადმოცემებში შეიძლება რამდენიმე ჯგუფი გამოიყოს. ამ ზღაპრებში მოთხრობილია: 1. ამა თუ იმ არსების წარმოშობაზე; 2. რატომ არის მათი გარეგნობა ასეთი; 3. რატომ აქვთ მათ გამორჩეული თვისებანი” (რ. ჩოლოყაშვილი, 2005, გვ. 75).

ამჯერად ჩვენ პირველი ჯგუფის ერთ-ერთი გადმოცემა გვინტერესებს, კერძოდ, ბუების გაჩენის შესახებ არსებული გადმოცემა, რომელიც მოლალურისა და გუგულის წარმოშობის მსგავს სიუჟეტზეა აგებული და გერ-დედინაცვლის ურთიერთობის პრობლემას აირეკლავს.

ეს თქმულებები ცნობილი იყო XIX საუკუნეში. 1849 წელს “კავკაზში” დაბეჭდილიც კი ყოფილა გუგულის წარმოშობასთან დაკავშირებული გადმოცემა (რ. ჩოლოყაშვილი, 2005, გვ. 76). “ბუს წარმოშობაც გუგულის გაჩენის მსგავსი სიუჟეტით არის გადმოცემული: დაკარგული ხბოს საძებნელად დედინაცვლის მიერ გაგზავნილ ბიჭებს ტყეში შემოაღამდათ და ღმერთს შველა სთხოვეს — ჩიტად გვაქციეო. ღმერთმაც შეისმინა მათი თხოვნა და ისინი ბუებად აქცია, რომლებიც აღრე არ არსებობდნენ. მათ დედინაცვლისა ღვთაებზე ეშინიათ, ხიდან ხეზე ხტებიან და ხბოს ისევ ეძებენ: — იბოვე? — ვერა, ვერაო” (ვსარგებლობთ რუსუდან ჩოლოყაშვილის მიერ გამოქვეყნებული მასალით. რ. ჩოლოყაშვილი, 2005, გვ. 77).

რამდენადმე განსხვავებულად გადმოგვცემს თქმულების შინაარსს თეიმურაზ ქურდოვანიძე, რომელიც რაფიელ ერისთავის მიერ უცნობი მთქმელისაგან ჩაწერილ და “კავკაზში” გამოქვეყნებულ ტექსტს ეყრდნობა. “ქვრივ კაცს ორი ვაჟი ჰყავდა; დედინაცვალმა გერები აითვალწუნა და თავიდან მოშორების მიზნით მწყემსობა დაავალა. თამაშში გართულ ძმებს ძროხა დაეკარგათ. დედინაცვლის შიშით შინ დაბრუნება ვერ გაბედეს და ღმერთს ფრინველად გადაქცევა შესთხოვეს. ღმერთმა ბუებად აქცია. ბიჭები ფრინველებად ქცეულნიც განაგრძობენ ძროხების ძებნას, შემდეგ კი ერთმანეთს ეკითხებიან: “იბოვენე?” პასუხი მუდამ უცვლელი იყო: “ვერა, ვერაო” (თ. ქურდოვანიძე, 2004, გვ. 147-148).

“ზალბურთი სიბრძნის” III ტომში შესული თქმულება “როგორ გაჩნდა ბუ” ვლენე ვირსალაძის მიერ ჩაწერილია უკვე 1923 წელს ზემო რაჭაში (ზალბურთი სიბრძნე,

1964, გვ. 291), თუმცა პრინციპული სხვაობა არც ამ შემთხვევაში შეინიშნება. ოღონდ ძეგები აქ და-ამით არის შეცვლილი, ძმას სახელად თედორე ჰქვია. “შეეცოდა ღმერთს და აქცია და-ძმა ფრინველებად. თურმე ღღესაც ეგრე გაჰკვივიან ერთმანეთს: — იპოვე? — ვერა (ხალხური სიბრძნე, 1964, გვ. 241).

მიუხედავად იმისა, რომ თქმულების ტექსტი საყურადღებო ნიუანსებს შეიცავს, მისი სიუჟეტური ქარგა ერთი და იგივეა. იგი, როგორც არაერთი ასეთი თქმულება, რომელშიც მოცემულია ბუნებისა თუ სხვა მოვლენების ახსნის ცდა, ზოგადად, ადამიანის შეუბრალებლობას და მისგან თავის დახსნისა თუ სხვა საშუალებით გადარჩენის გარდაუვალობას ასახავს და უმეტესად სოციალური პრობლემატიკითაა დატვირთული. ნიშანდობლივია, რომ თითქმის ერთი საუკუნის მანძილზე არსებითად არაფერია შეცვლილი ბუების წარმოშობასთან დაკავშირებული გადმოცემის გააზრებაში.

ითვლება, რომ ცხოველთა ეპოსის ლიტერატურული გადამუშავება მაშინ დაიწყო, როდესაც სულხან-საბა ორბელიანის “სიბრძნე-სიცრუისა” დაიწერა, ასევე, შეიქმნა “ქილილასა და დამანას” ქართული თარგმანი და სხვა ამ ტიპის თხზულებანი. ამ თვალსაზრისით, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია XIX საუკუნეში ფოლკლორულ ნიმუშთა ჩაწერა და გამოცემა როგორც უცვლელი, ისე გადამუშავებული სახით. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ზოგადად ფოლკლორული მასალის ლიტერატურულ ტექსტში გამოყენება საკმაოდ ადრეული პერიოდიდან იწყება, რის დასტურად შეიძლება მივიჩნიოთ ის ფაქტი, რომ მითის სიუჟეტი ტრანსფორმაციის გზით შესაძლებელია ჰაგიოგრაფიული თხზულებისათვისაც რელევანტური გახდეს (თ. ქურდოვანიძე, 2004, გვ. 8-11). მით უფრო, რომ XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან ძალზე გააქტიურებულ ფოკლორისტულ საქმიანობაში ქართველ მწერალთა წვლილი და მონდომება გამორჩეული იყო. კონკრეტულად ბუების წარმოშობასთან დაკავშირებული ეტიოლოგიური თხზულება რაფიელ ერისთავსაც ჩაუწერია და “კავკაზშიც” დაუბეჭდავს.

ასე რომ, ბუების შესახებ არსებული გადმოცემა უნდა სკოდნოდ როგორც ვაჟა-ფშაველას, ისე შიო არაგვისპირელს. ფაქტია, ორივე მწერალმა აღნიშნული გადმოცემა დაუდო საფუძვლად საკუთარ ნაწარმოებებს. ვაჟა-ფშაველამ 1909 წელს გამოაქვეყნა მოთხრობა — “როგორ გაჩნდნენ ბუები ქვეყნად”, ხოლო შიო არაგვისპირელმა 1910 წელს — “აღლალუბი”.

ვაჟა-ფშაველას ნაწარმოების სათაური იმთავითვე მიგვანიშნებს კავშირს ზემოთ აღნიშნულ ეტიოლოგიურ გადმოცემასთან. ეს ნათესაობა შეუშინველი არ დარჩენილა. მას სპეციალური წერილი მიუძღვნა ცნობილმა ფოლკლორისტმა თეიმურაზ ქურდოვანიძემ, რომელიც თხზულებას “დაბრკოლებათა ტრაგიკული გადაულახაობის ესთეტიკაზე” დაფუძნებულ ნაწარმოებად მიიჩნევს და აღნიშნავს, რომ “ვაჟა-ფშაველას ეს მოთხრობა წარმოადგენს მძაფრი ფსიგოლოგიზმით აღბეჭდილ ამბავს იმის თაობაზე, როგორ კარგავს და უშედეგოდ ეძებს მამა შვილებს. ბუნებრივია, ხალხურ თქმულებაში სიტყვა არ არის ნათქვამი არც ყმაწვილების ძებნასა და არც იმ თავგადასავალზე, რაც ბავშვების მამას შეემთხვა. ვაჟა თავად ქმნის ამ ისტორიას და გზადაგზა სხვა ხალხურ გადმოცემებსაც იშველიებს” (თ. ქურდოვანიძე, 2004, გვ. 149).

ნაწარმოებში ვაჟა იყენებს საკმაოდ გავრცელებულ ვერ-ღეღინაცულის დაპირისპირებისა და გერგების სიძულვილის, ასევე, ძალიან ნაცნობ თემას, შაგრაპ

ახდენს ამ დაპირისპირების მოტივირებას, რითაც ცდილობს ერთვარად ახსნა მოუძებნოს ადამიანის სულიერ დაცემას. ვფიქრობთ, სწორედ ამ მიზნით აცნობს იგი მკითხველს იოთამის მეორედ დაქორწინების ისტორიას. “ეს მეორე ცოლი იყო იოთამისა, მოტაცებული, ნანადირევი. ...სტაცა ხელი, არც აცივა, არც აცხელა, პირდაპირ თავის ქონში ამოაყოფინა თავი. შენ ჩემი ცოლი ხარ. ჩემი მონა-მორჩილიო. მდევრად წამოსული ცოლის ძმები ისრით დახოცა, სიმამრს ქვეით გაუტეხა თავი, კინალამ ისიც საიქიოს გაისტუმრა” (ვაჟა-ფშაველა, 1964, გვ. 251). ალბათ, ეს იყო მიზეზი, რომ იოთამს, რომელიც “ძალიან მძლავრი, მამაცი ადამიანი იყო” “ჩამწარდა წუთისოფელი” და “სიცოცხლე შხამი გაუხდა ცოლის ხელში”.

ქალ-ვაჟის გადაკარგვის გზით დედინაცვალი იოთამზე იძიებს შურს. მით უფრო, რომ ბავშვები მამას განსაკუთრებით უყვარს. მამას მიაჩნია, რომ ხელმეორედ ქორწინებით თავად ჩაიდგა ფეხი ბაღების ცოდვაში. იმავეს საყვედურობს მდინარეც. “როცა ის თვალყუჟუნა, თმაგრძელა შენს კერაზე დააბძანე, მაშინვე დაარჩვე შენი თავიც და შვილებიც” (ვაჟა-ფშაველა, 1964, გვ. 257), რაც იმაზე მიგვანიშნებს, რომ მამის განცდა მხოლოდ მისი სუბიექტური შეგრძნება არ არის.

საყურადღებოა, რომ ეტიოლოგიური გადმოცემები ხსნიან ფრინველებისა თუ ცხოველებისათვის დამახასიათებელ გამორჩეულ თვისებებსაც. ბუს მხოლოდ ღამით ფრენას ხალხური გადმოცემა ამგვარად ხსნის: “ფრინველები თავიანთ ქალბატონ ბუს ფეხს ბანდნენ. ბუმ იუხეშა, ფრინველებმა კი ცემეს. მას მერე ბუ ქვეყანაზე მხოლოდ ღამე ჩნდება” (რ. ჩოლოყაშვილი, 2009, გვ. 148). ვაჟა-ფშაველაც უკვირდება და უღრმავდება ფრინველის ამ თვისებას, მაგრამ სხვა რაკურსით ხედავს მას: “ღღე დედინაცვლის შიშით ვერ გამოდიან კარში, იმალებიან ფულუროში. სხვა ფრინველებსაც იმიტომ ეჭავრებათ ბუები, რადგან თვისტომად, თავისიანად არა სცნობენ. ამიტომ ჩვენც, ადამიანები, როცა ერთს ვისმე აწვალდებენ, დასცინიან, სტანჯავენ მრავალნი, ვამბობთ “აიბუეს საწყალი კაციო!..” (ვაჟა-ფშაველა, 1964, გვ. 254). ვაჟა, ფაქტობრივად, ამ ლექსებიდან წამოქმნილი ზმნის შინაარსს გვაცნობს და მის კონცეპტუალურ გააზრებას ცდილობს.

მწერალი მთლიანად ინარჩუნებს დედინაცვლის ფუნქციას, უცვლელია ბავშვების ჩიტებად ქცევის სიუჟეტური დეტალიც, მაგრამ, თუ ეტიოლოგიური თქმულება არ ინტერესდება მამის განცდებით, ნაწარმოებში წინა პლანზეა წამოწეული მისი გრძნობები. იოთამის მიმართ ხაზგასმით სოლიდარულია ვეფხვი, რაც შემთხვევითი არ არის და აქ სამონადირეო ეპოსთან დაკავშირებული პლასტი იჩენს თავს. ამასთან შემთხვევითი არც ისაა, რომ ვაჟს ვეფხვია ჰქვია. მამა გაბოროტებულია გარემომცველი სამყაროს მიმართ და არც ეს სამყარო ამჟღავნებს მის მიმართ ტოლერანტულობას. დაბრკოლებათა ტრაგიკული გადაულახაობა, შეუცნობლობაც სწორედ ამ ვითარებაში ვლინდება. მამას ესმის ბავშვების — ბუების ხმა, მაგრამ ვერ ცნობს მათ.

საბოლოოდ იოთამსაც უსრულდება ნატვრა. ამინი, როგორც ბავშვების, ისე მის თხოვნასაც დასტურს აძლევს და კლდედ აქცევს. კლდედ, რომელსაც ტირილი შეუძლია. ანიმისტური მოძღვრების მიხედვით, კლდეს სული აქვს. ტირილიც სიმბოლურად მონანიების გამომხატველია. ეს ყოველივე კი იმაზე მიგვანიშნებს, რომ მოხდა გმირის ტრანსფორმაცია და არა მისი სიკვდილი.

1910 წელს შიო არავვისპირეღმა “ოლოლები” დაწერა. ნაწარმოებს ქართული თქმულება უწოდა, ხოლო სქოლიოში მიანიშნა, რომ “ოლოლს ერთგვარ ფრინველს

ეძახიან მთაში” (შ. არაგვისპირელი, 1947, გვ. 222). გარდა ავტორის მინიშნებისა, აღსანიშნავია, რომ ამ ნაწარმოების სათაურიც პირდაპირ უკავშირდება ოლოლოს გაჩენის შესახებ არსებულ ეტიოლოგიურ გადმოცემას, რომელიც თითქმის არ განსხვავდება ბუებთან დაკავშირებული გადმოცემისაგან (შდრ. რ. ჩოლოყაშვილი, 2009, გვ. 143).

არაგვისპირელის ნაწარმოების ესთეტიკა აბსოლუტურად განსხვავებულია ვაჟას თხზულებაში გამოვლენილი მრწამსისასგან. “ოლოლები” ღრმა ნიუანსების შემცველი 17 პატარა მონაკვეთად დაყოფილი ტექსტია. თუ ვაჟას მოთხრობის ქრონოტოპი შვილების გაუჩინარებიდან იწყება და მამის კლდედ ქცევამდე გრძელდება, არაგვისპირელის ნაწარმოების დრო მოიცავს დედ-მამასთან ერთად ბავშვების ჰარმონიულ არსებობასაც. “უმაღლეს ბედნიერებასა ჰგონებდა ღვთისო, როდესაც ყველანი მიწვებოდნენ და თავის ოდნავ სუნთქვას მთელი ოჯახის სუნთქვა-ხმაურობას შეუერთებდა... აქ თავისებური ოჯახური კმაყოფილება გამოისმოდა ნაზად, ტკბილად...” (შ. არაგვისპირელი, 1947, გვ. 222). ამ პერიოდს უკავშირდება ბავშვებისათვის — ღვთისოსა და ბელურასთვის — ზედმეტსახელად ოლოლების შერქმევა, რაც, თუ ეტიოლოგიური თქმულების არსს გავითვალისწინებთ, საკმაოდ მოულოდნელია, თუმცა საბოლოოდ სიმბოლური მნიშვნელობის მატარებელი აღმოჩნდება.

უნდა აღინიშნოს, რომ ნაწარმოებში არაერთი სიუჟეტური პლასტია, რომლებსაც კონტრასტის შესაქმნელად გამიზნულად იყენებს ავტორი: “ანუგეგმებდა სოფელი ღვთისოს. ისიც დამორჩილდა ბედს. ოლოლები ადგნენ თუ არა, დაინახეს ხბო (მართლაც ფათას ნატვრა აუსრულდა: დეკნიკომ ხბო სწორედ მაშინ მოიგო, როდესაც თითონ სული განუტევა)”, - წერს ნოველისტი დედის სიკვდილის შესახებ (შ. არაგვისპირელი, 1947, გვ. 226). რაც უფრო ვუახლოვდებით ამბის კულმინაციას, თხზულებაში სულ უფრო აქცენტირდება ბესტიალური საწყისი და ადამიანის დეჰუმანიზაციის პრობლემა. ერთდროულად ობლდებიან ბავშვები და ხბო. ისინი პოულობენ საერთოს და ბავშვები ველარ გრძნობენ უღელობას. “ჩიტომ და ბელურამ დედის სიკვდილი ხბოს ალერსს გააყოლეს. ვერც შენიშნეს” (შ. არაგვისპირელი, 1947, გვ. 228). სწორედ ეს ხბო იქცა შურისძიების საგნად დედინაცვლისათვის, რომლის შვილიც გარიყეს ოლოლებმა. დედინაცვალმა “ბევრჯერ სცადა ოლოლების აცრემლება გაჭავრებით თუ გატყუებით, თითქოს იმათი ცრემლი ციცას ცრემლებს მოამშრალებდა, მაგრამ ვერას გახდა. რაც უფრო სასტიკად ეპყრობოდა, მით უფრო ღრმავდებოდა ამ სამი არსების ერთმანეთისადმი სიყვარული” (შ. არაგვისპირელი, 1947, გვ. 229). ამგვარი დამოკიდებულება ცხოველის მიმართ თავისთავად არ არის ბუნებრივი მდგომარეობა. ღრმავდებოდა გოგონას — ციცას ტანჯვაც, რაც დედას სულ უფრო და უფრო უმწიფებდა თავში საზარელ აზრს — მოიმიზეზოს ძელების ტყვიილი და ქმარი დაარწმუნოს იმაში, რომ მორჩენა მხოლოდ ხბოს გულ-ღვიძლით არის შესაძლებელი.

ცხოველის გულ-ღვიძლი ჯადოსნურ ზღაპარში გამოყენებული ერთ-ერთი ჯადოსნური იარაღია. ნაწარმოებში ეს პლასტიკ აშკარად ფოლკლორისტული წარმოშობისა უნდა იყოს. “როგორც ყველაფერი ზღაპარში, არც ამა თუ იმ ცხოველის გულ-ღვიძლია უბრალო, რომლის მოტანასაც ბოროტი პერსონაჟი ავალებს დადებითს და ზღაპარში შესასრულებელ ერთ-ერთ როულ დავალებად ითვლება” (რ. ჩოლოყაშვილი, 2009, გვ. 29), რაც, ფუნქციური თვალსაზრისით,

ლიტერატურულ ტექსტშიც თითქმის იგივეა, მაგრამ აბსოლუტურად განსხვავებულია მისი დანიშნულება, ავტორის მიზანი. “გმირის განკურნება შედარებით გვიანდელია და რეალისტური ფორმაა მისი გაცოცხლებისა”, — წერს ფოლკლორისტი რ. ჩოლოყაშვილი (რ. ჩოლოყაშვილი, 2009, გვ. 29). ამ ნიუანსის აქცენტირება საინტერესოა იმდენად, რამდენადაც მხატვრულ ტექსტში ეს მართლაც რთულად შესასრულებელი დავალება შურისძიებისათვის გამოიყენება და არა ვინმეს ავადმყოფობის გამო, მით უფრო, მას ვეღარ ექნება შენარჩუნებული ვინმეს განკურნების ფუნქცია.

მიუხედავად იმისა, რომ მამა კარგად ხვდება რას მოითხოვენ მისგან — “ყელები დააქრას თავის ოლოლებს”, მაინც თანხმდება. დედინაცვალი ანუგეშებს — თუ ბავშვებმა დედის სიკვდილი არად ჩააგდეს, იოლად შეეგუებიან ხბოს დაკარგვასაცო (შ. არაგვისპირელი, 1947, გვ. 231), რითაც, ცდილობს დაიყოლიოს მამა და დაუბრკოლებლად იძიოს შური.

ამ მომენტიდან ტექსტი ფანტასმაგორიაში გადადის და სიუჟეტის რელევანტური ელემენტი ხდება დედის სული, რომელიც იცავს შვილებს მძიმე სულიერი დარტყმისაგან.

დედის სული ღმერთს ევედრება, რომ ნება მისცეს ეჩვენოს ხოლმე ყრმებს და დაიცვას ისინი. დედინაცვლის მხატვრული სახე, მართალია, გართულებულია არაერთი ორიგინალური პლასტით, მაგრამ უცვლელია ეტიოლოგიურ თქმულებაში მისთვის დაკისრებული ფუნქცია. სახლში ხბოს გარეშე მოსულ ბავშვებს იგი საყვედურობს, რომ ვერ შეძლეს მისი მოვლა და უბრძანებს სახლში მანამ არ დაბრუნდნენ, სანამ არ იბოვიან ხბოს.

დედის სული ღმერთს სთხოვს ბავშვებს სურვილი შეუსრულოს და ფრთები გამოასხას. ბავშვები ფრინველებად იქცნენ და “ადამიანის ხსოვნა დაკარგეს”, მამა კი უფსკრულში გადაიჩნება. არაგვისპირელის ნაწარმოების ამგვარი დასასრული არ ტოვებს შესაძლებლობას, თუნდაც ტრანსფორმაციის გზით, აღდგეს ის ჰარმონია, რომლითაც ნაწარმოები დაიწყო და, რომელიც დედინაცვლის შურისძიებამ სამუდამოდ დაარღვია.

მიუხედავად იმ სხვაობისა, ვაჟა-ფშაველასა და შიო არაგვისპირელის მხატვრულ ნაწარმოებებს შორის რომ არსებობს, არც ერთ ტექსტში არ შეცვლილა ეტიოლოგიური თქმულების პერსონაჟთა უმთავრესი ფუნქციები. ლიტერატურულმა დისკურსმა ცხადად წარმოაჩინა თქმულების მყარი სიუჟეტური ელემენტები და მინიმალისტური ხასიათის გამო მისი მრავალფეროვანი ინტერპრეტაციის შესაძლებლობაც. ტექსტების ტიპოლოგიური ანალიზი კარგად გვიჩვენებს, რას და როგორ ცვლის მიზანმიმართულად თითოეული ავტორი. თუ ვაჟამ თავისი ნაწარმოები “დაბრკოლებათა ტრაგიკული გადაულახაობის ესთეტიკაზე დააფუძნა” (თ. ქურდოვანიძე), შიო არაგვისპირელის “ოლოლები” ადამიანის დეჰუმანიზაციის საკითხის აქცენტირებას ახდენს, რაც უკვე აშკარა გამოძახილია მოდერნისტული მსოფლმხედველობისა, თუმცა ორივე შემთხვევაში ადამიანის ფრინველად ტრანსფორმაციის ლიტერატურული დისკურსი სოციალური კრიზისის ტენდენციის მატარებელია.

დამოწმებული ლიტერატურა

- შ. არაგვისპირელი, 1947 - შ. არაგვისპირელი, თხზულებათა სრული კრებული, ტომი II, თბ., 1947.
 ვაჟა-ფშაველა, 1964 - ვაჟა-ფშაველა, თხზულებათა სრული კრებული ათ ტომად, ტომი VI, თბ., 1964.
 თ. ქურდოვანიძე, 2004 - თ. ქურდოვანიძე, ფოლკლორი და ქართული მწერლობა, თბ., 2004 .
 რ. ჩოლოყაშვილი, 2005 - რ. ჩოლოყაშვილი, ცხოველთა ეპოსი, თბ., 2005.
 რ. ჩოლოყაშვილი, 2009 - რ. ჩოლოყაშვილი, ზღაპარი და სინამდვილე, თბ., 2009.
 ხალხური სიბრძნე, 1964 - ხალხური სიბრძნე, ქართული ეპოსი, III, თბ., 1964.

NESTAN KUTIVADZE

LITERARY DISCOURSE OF ONE ETIOLOGICAL NARRATIVE
(According to the Works by Vazha-Pshavela and Shio Aragvispireli)

Animal epic is an extremely important layer of Georgian folklore that keeps track of the ancient faith and conceptions. At the same time it provides an interesting material concerning the ideological peculiarities existing in that period. Animal epic in itself involves the segment of animal tales, cumulative tales about animals and etiological narratives. As is known, the etiological narrative tells us about the origin of things or events and is based on the principle of a myth. 'In Georgian etiological narrative several groups can be distinguished. These tales include the stories about 1. the origin of various creatures; 2. the reason of their appearance 3. the distinctive traits of the characters' (R. Cholokashvili).

This time we are interested in the story categorized under the first group – namely, in the legend about the origin of the owls, which is based on the similar story of the origin of golden oriole and cuckoo and reflects the problem of the relationship between a step-child and step-mother.

It is believed that literary reproduction of the animal epos started when "A Book of Wisdom of Fiction" by Sulkhan-Saba Orbeliani was written and Georgian translation of 'Kilila and Damana' and other works of this type were written. In this regard, it is particularly important to record and publish folkloric samples of the 19th century, as well as to print them in a processed form. Generally it should be noted that the use of folk material in the literary texts has an ancient history. Through transformation a theme of the myth may become relevant for a hagiographic literary work. From the second half of the 19th century intensification of folkloric activity, contributions and commitments of Georgian writers in this regard was remarkable.

Raphael Eristavi had recorded and published the etiologic work about the origin of the owls in 'Kavkaz'. Supposedly, Vazha-Pshavela and Shio Aragvispireli should have been aware of it.

In 1909 Vazha-Pshavela published a story – “How Did Owls Appear on the Earth?” and in 1910 Shio Aragvispireli - ‘Long-eared Owls’. Both writers had used the same original story. Typological analysis of the texts well illustrates what and how each author deliberately has altered. If Vazha based his work on ‘the tragic philosophy of not being able to overcome barriers’ (T. Kurdovanidze), ‘Long-eared Owls’ by Shio Aragvispireli focused on the issue of dehumanization. However, in both cases a literary discourse of transforming a person into a bird carries the tendency of a social crisis.